

Karel Čapek (1890 – 1938)

- jedna z největších osobností naší kultury, byl géniem v oblasti literatury i jazyka, výraznou osobností i schopným organizátorem

* v Malých Svatoňovicích - strávil tedy dětství v Podkrkonoší

- na počátku století (1907) se rodina stěhuje do Prahy

- v Praze studoval na FF UK filosofii, dějiny výtvarného umění a estetiku, ale souběžně s tím navštěvoval i kurzy filologie (angličtina, němčina, francouzština)

- Josef 1910 končí a odchází do Paříže, Karel jede za ním na půl roku – zapisuje se na Sorbonu, ale víc ho zajímá umělecký život, seznamuje se s dílem – je prvním překladatelem, a to dokonalým překladatelem

- ovlivněn pragmatismem

- plachý člověk, ale plný energie – nestačilo mu psaní, měl mnoho zájmů

- několikrát navržen na Nobelovu cenu, nikdy ji nezískal

- tragické události a vrozená těžká nemoc páteře vyvolávají v autorovi stavy úzkosti

- pohřben na Vyšehradě

Štvanice

- byl pro mnohé příliš pracovitý, příliš chytrý, příliš oddaný Masarykovi, příliš kladný, rozhodně iritoval ty méně nadané, méně vzdělané, méně pracovité, překážel, jeho slovo mělo na veřejnosti váhu

- na konci života vystaven nenávisným zuřivým útokům bulváru, extrémní pravice, přidali se představitelé opozice, fašisté i literární kritici

- největší vlnu vyvolal po vydání Bílé nemoci – mnozí politici vyzývali k přípravě na válku, na obranyschopnost, on ukazuje nesmyslnost války a její utrpení

- bránil se, polemizoval s nimi, velmi se tím trápil

- většina lidí to pochopila, ale štekající menšina ho uštvala

Vztah s bratrem

s bratrem jako dvojčata, přátelé celý život, počáteční díla psali společně - 4 dramata

Josef se podílel na scénografii a kostýmním ztvárněním několika Karlových divadelních představeních

Josef měl vliv i na Karlovy pohádky

když Karel přeloží Apollinairovo Pásmo, Josef ho doplní 12 linoryty

Karel píše R.U.R., Josef vymyslí slovo robot

Krušné začátky

jejich umělecké počátky v Praze byly chudobné (byla válka), proto nastoupil do knihovny NM, ale plat byl rovněž nízký, 1917 nastupuje jako domácí učitel 13letého hraběte Prokopa Lažanského v Chyši (jeho život na zámku se promítl do příběhu zoufalé vychovatelky Olgy v Trapných povídkách i do Krakatitu)

po půl roce nastoupil do redakce Národních listů

Zájmy

- měl mnoho zájmů a koníčků, vrhal se na různé aktivity, ale když je zvládnul na vysoké úrovni, opouštěl je a vrhal se na jiné, jen zahradničení mu zůstalo trvale

- věnoval se: sbírání gramofonových desek s lidovou hudbou, studoval perské koberce, pěstování kaktusů, zahradničení, fotografování, kreslení, divadlu, cestování, zvířatům, politicky se angažoval - vše literárně zpracoval

- na co se zaměřil, to jeho genius rozvinul do profesionální podoby (např. začínal jako zahradník – amatér, experimentoval, chyboval, studoval odbornou literaturu, konzultoval s odborníky, až měl znalosti, za které by se nestyděl žádný odborný spolek)
- dílo z oblastí jeho zájmů je kombinací odborné mluvy všeho druhu a současně bohaté poetiky

Zahradníkův rok (přeložen do 55 jazyků)

svůj zájem o kaktusy a sukulenty zúročil v: povídce **Ukradený kaktus**, ve fejetonech *Člověk a kaktus*, *Kaktusářská latina*, *Výstava kaktusů a sukulentů*

Novinář

- jako profesionální novinář začal pracovat r. 1917 v Národních listech, zde si vytvořil osobitou formu sloupku, který se stal jeho nejtypičtějším novinářským projevem
- 1921 přechází do Lidových novin
- novinářská práce mu poskytla příležitost vyjadřovat se k politické situaci, využíval ji velmi často

Organizátor

byl např. také spoluzakladatelem jedné politické strany – neúspěšné, věnoval se práci v odborných komisích (členství ve výboru pro literaturu a umění při Společnosti národů),

Člen poradního sboru pro věci ND, setkával se desítkami významných zahraničních hostů, zejména v oblasti literatury a umění

Od r. 1924 až do své smrti organizoval každotýdenní schůzky soudobé intelektuální elity – tzv. pátečníci – neformální diskuse – ve své vinohradské vile (Langer, Poláček, Bass, Peroutka, Šrámek, Nezval, Vančura, historik Šusta, filozof J. B. Kozák, nakladatel J. Firt, malíři Rabas, Rada, Hoffmeister, bratr, TGM, Beneš)

Začal se zajímat o spisovatelský klub PEN, vzniklý v Anglii a aspirující na nepolitickou organizaci, která by sdružila spisovatele na celém světě. Činnost klubu ho natolik zaujala, že sezval české spisovatele a ti založili r. 1925 československou odnož tohoto prestižního klubu, Čapka zvolili předsedou.

Čapek byl také jedním z organizátorů světového kongresu Penklubu r. 1938 v Praze. Zasloužil se o to, že do Prahy se sjelo na 200 předních světových spisovatelů a celý sjezd vyzněl jako podpora demokracii v ČSR.

Jazyk

- cíleně o něj pečoval, zdokonaloval svůj projev, měl jazykový i pozorovací talent, nadání a píli
- používal jazyk živý (ne archaický, knižní, zastaralý), prvoplánově psal pro všechny vrstvy čtenářů, ne pro intelektuály nebo vzdělance – dodnes je jeho jazyk čtivý, bez slovních či stylových archaismů, a přitom velice kultivovaný a bohatý
- píše poutavě i o základních otázkách lidského života, o odpovědnosti, budoucnosti, o tajemství, o technice

Překlady

jaksi příležitostně, a přesto mistrně překládal novodobé francouzské básníky (v r. 1916)

- mělo jít o velkou antologii fr. poezie, na které se budou podílet i jiní, ale protože byla válka, z projektu sešlo, ale Čapek svou část překladu vydal v roce 1920 (**Francouzská poesie nové doby**)

- toto překladatelské období bylo velmi krátké, ale mělo epochální význam – uvedl k nám řadu klíčových textů evropského modernismu a zároveň vnesl do překladatelské praxe inovace,

jejichž vliv působí do našich dní (překlad Apollinarova Pásma ovlivnil Wolкера – Svatý Kopeček, Nezvala – Akrobat, Závadu – Panychida).

Tvorba pro děti

- jako jeden z prvních – v dobách, kdy se psaní pro děti považovalo za něco druhořadého

Dášeňka čili Život štěněte (sám si ilustroval, sám nafotil)

Devatero pohádek (pohádky jsou vtípné, chytré, laskavé, moudré, lidé jsou v nich dobří, a když ne, tak se napraví)

Vliv na českou sci-fi literaturu

významná část jeho prací (romány **Továrna na absolutno**, **Krakatit**, div. hry **R.U.R.**, **Bílá nemoc**, **Věc Makropulos**, **Adam stvořitel**) nese znaky sci-fi, ale nejsou tímto žánrem

- slovo robot se používá v celosvětové sci-fi i v technické praxi

„Detektivní povídky“

nejsou detektivkami, spíš soudničkami, povídkami, detektivku čteme kvůli odhalení vraha, **Povídky z jedné kapsy a Povídky z druhé kapsy** čteme kvůli příběhu vyprávěnému s jemnou ironií, s něžností, s vtípem, bývají o hledání spravedlnosti, ale odpověď, jak by měla spravedlnost vypadat, je různá, často hraje roli náhoda, někdy jsou to příběhy kuriózní, jindy opravdu detektivní

Povídky

Boží muka, **Trapné povídky**

Cestopisy

Italské listy, **Anglické listy**, **Výlet do Španěl**, **Cesta na sever**, **Obrázky z Holandska**

Romány

Válka s mloky, **Továrna na absolutno**, **Krakatit**, románová trilogie **Hordubal**, **Obyčejný život**, **Povětroň**)

Divadlo

- nikdy nechtěl být hercem, dramaturgem ani režisérem – byl vším
- jeho hry se hrály v ND (**Loupežník**, premiéra 1920, **R.U.R.**, premiéra 1921), v Městském divadle Královských Vinohrad (**Věc Makropulos**, premiéra 1922) i ve Stavovském divadle (**Bílá nemoc**, premiéra 1937, **Matka**, premiéra 1938)

Hry:

spolu s bratrem: **Lásky hra ošidná**, **Ze života hmyzu**, **Adam stvořitel**

samostatně: **Loupežník**, **R.U.R.**, **Věc Makropulos**, **Bílá nemoc**, **Matka**

Bojovník a přítel TGM

- přesvědčený demokrat, reprezentuje demokracii masarykovského typu

Hovory s TGM

- doma i v zahraničí neúnavně burcoval svědomí lidí k obraně míru, stal se protifašistickým bojovníkem, i dílo je výzvou k aktivnímu odporu

Román **Válka s mloky**, dramata **Bílá nemoc**, **Matka**

Rodina Čapkova

Helena (1886 – 1961)

spisovatelka několika próz a vzpomínkové knihy **Moji milí bratři**

Josef (1887 – 1945)

- malíř a grafik (spolupráce např. s J. Zrzavým), spisovatel, novinář (Národní listy i Lidové noviny), výtvarný teoretik, kritik
- protože se aktivně zapojil do protifašistického zápasu (karikatury, alegorické cykly), byl hned první den války (1. 9. 1939) zatčen, vězněn v KT a v dubnu 1945 v jednom z nich zemřel

Tvorba:

s bratrem: povídky **Zářivé hlubiny a jiné prózy**
Krakonošova zahrada
div. hry **Lásky hra osudná**
Ze života hmyzu
Adam stvořitel

pro děti: **Povídání o pejskovi a kočičce**

pohádka **O tlustém pradědečkovi a loupežnících** (z Devatero pohádek a ještě jedna od J. Č.)
– postava tlustého pradědečka je jejich skutečný pradědeček a dějištěm je nenápadně naznačen rodný kraj

Stín kapradiny

Kulhavý poutník

studie, eseje, fejetony o umění

posmrtně **Psáno do mraků** (deníky z let 1936 – 39), **Básně z koncentračního tábora**

Olga Scheinpflugová (1902 – 1968)

manželka Karla, seznámili se v r. 1920, vzali se v roce 1935

herečka Stavovského, Vinohradského (ve 20. letech) i Národního divadla (od r. 1929 skoro 40 let)

spisovatelka - několik nevýrazných knih veršů, románů

- autorka poměrně úspěšných veseloher (Madla z cihelny)

- tvorba pro děti, zejm. pohádky:

- Království na drátkách

- Pohádky

- Pepíkovy prázdniny (příběh)

- pro dívky - Andula vyhrála (zfilmováno)

- vzpomínková kniha Byla jsem na světě (popisuje svět tehdejšího divadla)

román o soužití s Karlem Čapkem – **Český román** (nešetrné zacházení s daty silně omezilo dokumentární hodnotu díla)

po její smrti vyšly **Dopisy Olze** (dopisy, které jí Karel psal)